

bu ikli zihniyetin hangisini talikdir buyuracagim-
zi sizlere terk ederim. Bütün mesele şudur arka-
daşlar; Senatonun prestiji ve hükmi şahsiyeti
daima bir isticalin eline tevdi edilmek isteniyor.
Bunun ananesini kurmanın artık zamanı geldiği
kanaati ile maruzatımı bitirerek ihuzurunuzdan
ayrılıyorum. (Alkışlar)

FLİKRET TURHANGİL (Aydın) — Usul
hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun

FLİKRET TURHANGİL (Aydın) — Muhte-
rem arkadaşlarım, İktüzüğün 14 üncü maddesi
görüşüldüğü esnada sayın komisyon sözcüsü be-
yanda bulundu. Bunun üzerinde konuşt. Gru-
pumuza mensup Cahit Tokgöz, paşa söz aldığı
esnada, bundan Başkanlık Divanı sarfı nazar
etti, başka bir taktiri oylamaya geçti. Onun mü-

nakaşasına geçildi. Bu Senatonun çalışmaları ile
uygun değildir. Eğer İktüzüğü bırakıyorsak;
Sosyal Sigortalar Kanununa geçmişsek onu bil-
dirsinler. Söz almış bir hatilbin kürsüden geriye
dönmesi veya İktüzük mevzuunda çalışan bir
Heyeti Umumiyenin o anda başka bir istikame-
te gitmesi doğru değildir, usule aykırıdır.

Maruzatım bundan ibarettir. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Efendim, Sayın Turhangil, eğer
Başkanın kusuruna arıyorsa Başkan kusurla
malûl olduğunu daima ifade etmiştir. Bir hata
işlenmiştir, o hatayı yüzüne çarpmanın ne dere-
ceye kadar doğru olduğunu takdirinize bırakı-
yorum. Benim bu hatamı yüzüme vurmuş olu-
yor. Kendilerine teşekkür ederim. Geçici bir Ko-
misyon teklifini qyunuza sunuyorum... Kabul
Edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

5. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *Cumhuriyet Senatosu İktüzük teklifi ve
Cumhuriyet Senatosu İktüzük Komisyonu rapo-
ru (2/15) (S. Sayısı 65 e 1 nci ek) (1)*

BAŞKAN — Şimdi Sayın Yetkin'in teklifi
var. Ve ona tekaddüm eden bir iki kanun var
ki, gayet kısa kanunlardır.

Sonra, şimdi İktüzük Komisyonu hazır mı
efendim? (Hazır, hazır sesleri)

İktüzüğün terihan müzakeresini kabul eden-
ler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.
İktüzüğün müzakeresine geçilmiştir.

Evvelâ üniversite mütalâası üzerine hazır-
lanmış bulunan Geçici Komisyon raporunu oku-
yoruz.

Cumhuriyet Senatosu İktüzük Komisyonu raporu
28 . 8 . 1963

Yüksek Başkanlığa

Cumhuriyet Senatosu İktüzüğünü Hazırla-
makla görevli komisyonumuz, 25 Haziran 1963
tarihinden itibaren yapmış olduğu 11 Birleşimi
mütaakip 22 Ağustos 1963 tarihinde çalışma-
rını bitirmiştir.

(1) 65 S. Sayılı basmayazı 19 . 6 . 1962 ta-
rihli 70 nci Birleşim tutanağı sonundadır.

65 e ek S. Sayılı basmayazı 21 . 10 . 1962
tarihli 95 nci Birleşim tutanağı sonundadır.

65 e 1 nci ek S. Sayılı basmayazı 4 . 10 . 1962
tarihli 117 nci Birleşim tutanağı sonundadır.

Komisyonumuz, yapmış olduğu bu sürekli
çalışmalarda İktüzük teklifinin Genel Kurul
müzakereleri sırasında komisyona iade olunan
maddelerini bu müzakerelerin ışığı altında ye-
niden kaleme almıştır. İktüzük teklifinin Genel
Kurul müzakereleri sırasında Cumhuriyet Se-
natosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İc-
tüzüğe dâhil edilmesi için teklif olunan taktir-
leri de komisyonumuzca, tetkik ve mütalâa edi-
lerek ya aynen veya yeniden tedvin edilmiş ve
bu arada bâzı taktirler de komisyonumuzca
benimsenmemiştir.

Diğer taraftan, Genel Kurulca muhtelif otu-
runlarda komisyonumuza iade edilmiş veya
komisyonumuz tarafından geri alınmış maddeler
üzerinde de hassasiyetle dırularak Genel Kuru-
lun direktiflerine uygun hal tarzları bulunmak
suretiyle metinler tedvin edilmiştir.

Genel Kurulda üzerinde en çok durulan konu,
Cumhuriyet Senatosundaki siyasi grupların
Başkanlık Divanına ve umumiyetle teşrii faa-
liyetlere adedleri oranında katılmaları hususu-
dur.

Komisyonumuz; bu konuda Anayasanın
84 ve 85 nci maddeleri hükümlerinin, gerek
Başkanlık Divanının ve gerekse teşrii faaliyetle-
rin sadece adedleri oranında siyasi parti grup-
larına inhisar etmiyeceği ve siyasi parti grup-
larının Senatonun tümü içindeki adedleri ora-
nında temsiliinin sağlanmasını hedef tuttuğu

kanısına varmış ve bu anlayış için de meseleyi gözümüştür.

Anayasamız, Cumhuriyet Senatosunun bünyesindeki Cumhurbaşkanlığı Kontenjanı ve Tabii üyeler gibi siyasi partilere mensubolmayan üyelerin de vücudunu zaruri kılmaktadır. Ayrıca, siyasi hayatımızın tabii icapları olarak bu müstakil ve tarafsız üye miktarının daima tahavvül edeceği de komisyonumuzca bir hak olarak kabul edilmiştir.

Bünyesinin bu terekkep tarzı ile Cumhuriyet Senatosunun; temsiliinin, idaresinin ve faaliyetlerinin sadece siyasi parti gruplarına hasrının kabil olmadığı sonucuna da varılmıştır.

Üniversitelerden alınan mütalâalar bu görüşümüzü teyid etmektedir.

Bu ana görüşe uygun olarak Anayasamızın teşrii faaliyette munhasıran siyasi parti gruplarına tanıdığı hakları ve yetkileri mahfuz tutmak ve bunlara şâmil olmamak kayıt ve şartı ile bağımsız üyelerin kendi aralarında gruplar teşkil edebilmelerinin ve aynı suretle bu bağımsız üyelerin Başkanlık Divanına ve teşrii faaliyetlere katılabilmelerinin Anayasaya aykırılık teşkil etmeyeceği, bilâkis onun ruhuna daha uygun düşeceği ve Cumhuriyet Senatosunun teşrii faaliyetlerinden kolaylıklar sağlayacağı sonucuna varılmıştır.

Bu görüşle İctüzüğün 14 nci maddesinde bağımsızların gruplar teşkil edebilmeleri ve 15 nci maddesinde grup yönetici ve sözcülerinin Başkanlık Divanına bildirilmesi ve nihayet 8 nci maddesinde adedleri oranında Başkanlık Divanında temsil edilmeleri hususları tanzim olunmuştur.

Madde 8. — «Siyasi grupların oranları»

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İctüzüğe dâhil edilmesi istenilen ve «Siyasi grupların oranları» olarak teklifte yer alan kısım esas itibarıyla komisyonumuzca benimsenmiş ancak, madde yeniden kaleme alınarak yine Sırrı Atalay tarafından teklif olunan ve komisyonumuzca «Danışma Kurulu» olarak değiştirilerek metne işlenmiştir.

Cumhuriyet Senatosunda mevcut siyasi grupla temsilcilerinin Başkanlık Divanı Üyeleri ile birlikte teşkil ettikleri Danışma Kurulu toplantı yılının bitiminden önceki bir hafta içinde toplanarak Başkanlık Divanı seçimi için gerekli

hazırlıkları aşağıdaki esaslar dâhilinde yapacaktır:

1. Danışma Kurulunda temsil olunan siyasi grupların Cumhuriyet Senatosundaki yüzde oranlarının tesbiti,

2. Başkanlık Divanındaki yerlerin, görev ve yetkileri bakımından; Başkan için yüzde 19, Başkanvekillerinin herbiri için yüzde 10, idareci üyelerin herbiri için yüzde 7, kâtip üyelerin herbiri için yüzde 5 olmak üzere puvan itibarı,

3. Siyasi grupların, Cumhuriyet Senatosu üye tam sayısına iştirak oranları esas olmak üzere, büyüklük sırasına göre bir dağıtım cetvelinin tanzimi,

Danışma Kurulunca, Başkanlık Divanı seçimi için gerekli esaslar tesbit olunduktan sonra, Başkanlık Divanı sunuşları arasında Genel Kurulum tasviplerine sunulacaktır.

Genel Kurulda dağıtım cetveline bir itiraz vukuunda açılacak müzakerelerde, Danışma Kurulu ve siyasi gruplar adına sadece birer sözcüye onar dakikayı aşmamak üzere söz verilecektir.

Konuşmaları mütaakip dağıtım cetveli esas olmak üzere Başkanlık Divanı seçimlerine geçilecektir.

Madde 13. — «Danışma Kurulu ve görevleri»

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İctüzüğe dâhil edilmesi istenilen ve «Karma Başkanlık Divanı» olarak teklifte yer alan kısım, esas itibarı ile, yabancı memleketlerde teşekkül etmiş olan «Başkanlar Kurulu» müessesesidir.

Gerçekten de bu müessese, bilhassa nispi temsil esasına göre teşekkül eden yasama meclislerinde, siyasi gruplar arasındaki fikir ayrılıklarını telif edici bir kurul olarak vazife görmekte ve bu arada azınlıkta kalan grupların haklarının korunmasını sağlamaktadır.

Komisyonumuz esas itibarıyla, «Karma Başkanlık Divanı» teklifini benimsemiş ancak, bu müessesenin bir Danışma Kurulu halinde teşkilini daha uygun mütalâa ederek teklif olunan bu kısım yeniden kaleme alınmıştır.

Komisyonumuz, «Danışma Kurulu» şeklinde değiştirilerek yeniden tedvin olunan bu kısımda, kurulan teşekkülü ve görevleri tesbit ve tadad olunmuştur.

Cumhuriyet Senatosunda mevcut, siyasi gruplar temsilcilerini Başkanlık Divanı üyeleri

ile birlikte teşkil ettikleri Danışma Kurulu, Cumhuriyet Senatosu Başkanının, bulunmadığı zamanlarda, Başkanvekillerinden birinin Başkanlığında en az ayda bir defa toplanarak olağanüstü haller saklıdır- bu İçtüzükte kendisine verilmiş olan görevleri yerine getirecektir.

Madde 16. — «Prensip kararlarında üyelerin bağımsızlığı»

Cumhuriyet Senatosunda görüşülecek kanun tasarısı ve teklifleri üzerinde siyasi partilerin Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi üyelerinden mürekkep müşterek gruplarında prensip kararları alınmasını ve bu kararların Cumhuriyet Senatosunun o siyasi partiye mensup üyeleri üzerinden bağlayıcı etkilerini önlemek üzere Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından teklif olunan madde, Genel Kurulda yapılan görüşmelerin ışığı altında değiştirilmiş ve madde sadece bu kabil prensip kararlarının Cumhuriyet Senatosu üyelerini oylarında bağhyamıyacağı şeklinde tadil ve tanzim olunmuştur.

Madde 40. — «Komisyonda özel görüşme»

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İçtüzüğe dâhil edilmesi istenilen ve «Komisyonda genel görüşme» olarak teklifte yer alan kısım esas itibarıyla Anayasanın 88 nci maddesinde Hükümeti murakabe hususunda yasama meclislerine tanınmış olan denetim yollarından «Genel görüşmenin» komisyonlarda da uygulanabilmesini ön görmektedir.

Modern parlömanter rejimlerde karşılaşılan «Komisyonda genel görüşme» nin Cumhuriyet Senatosunda da tesisinin, Cumhuriyet Senatosu çalışmalarını daha verimli ve daha seviyeli bir hale getireceği hakikati komisyonumuzca da benimsenmiştir. Ancak, Anayasanın yasama meclislerine bir denetim yolu olarak gösterdiği genel görüşmeye paralel olarak teklif olunan «Komisyonda genel görüşme» nin «Komisyonda özel görüşme» olarak değiştirilmesi komisyonumuzca Anayasa yönünden daha uygun mütalâa edilmiştir. Diğer taraftan teklif komisyonlarda bu nevi bir görüşmenin yapılabilmesi için bâzı şartlar taşımakta idi. Komisyonumuz bu şartları kaldırmış ve insiyatifi komisyon ve ilgili Bakanla tanınmıştır. Bu hale göre de, Komisyonun veya ilgili Bakanın istemi üzerine, komisyonun vazife sahasına giren önemli konular üzerinde özel görüşmeler yapılabilecektir.

Sekizinci Bölüm

«Kamu İktisadi Teşebbüslerinin denetlenmesi»

Anayasanın 127 nci maddesi Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetleneceğini âmirdir.

Anayasanın 127 nci maddesinin gerekçesi; Kamu İktisadi Teşebbüslerinin iktisadi murakabesini yapmakla görevli denetim kurulunun Anayasa ile düzenlenmesine imkân görülmediği, bu vazifenin yasama organına bağlı Sayıştaya veya yine bu organa bağlı bir diğer kurula veya yahut yürütme içinde yer alan bir kurula verilip verilmemesi hususunun gelecekteki ihtiyaçlara göre tesbit olunabileceği fikrini savunmaktadır.

Mezkûr 127 nci maddenin 3ncü fıkrası, Temsilciler Meclisi Genel Kurulunda müzakere olunurken, verilen bir önerge ile teklif edildiği şekli, teşriî denetlemenin T. B. M. M. «adına» yapılacağı yolunda bir hüküm ifade ediyordu. Bu hüküm, Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunca, fıkranın yeniden kaleme alınışında değiştirilmiş ve teşriî denetlemenin yasama organına bağlı bir kurul tarafından onun adına yapılması mecburiyetini müstelzim «adına» kelimesinin refi ile, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin, her halde yasama organınca bizzat denetleneceği esası kabul edilmiş ve bu değişiklik Genel Kurulca da tasvibolunmuştur.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri denetiminin, bu teşebbüsler hakkında yasama organı önünde siyasi sorumluluğu taşıyan ve merkezî en yüksek iera organı seviyesinde ve ona bağlı olarak yer alacak bir kurul tarafından yapılmasında idari ve teknik zaruretlere olduğu mütalâası ile teklif olunan «Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesinin düzenlenmesi hakkında Kanun» Millet Meclisinden çıkmak üzeredir.

Bu kanunla, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin T. B. M. Meclisince denetlenebilmesini sağlamak üzere, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Genel Kurullarınca seçilecek üyelerden bir T. B. M. Meclisi Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonunun kuracağı ve bu Karma Komisyonun Kanununda gösterilen esaslar dâhilinde denetim görevini yerine getireceği kabul edilmiştir.

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İçtüzüğe dâhil edilmesi teklif

olunan kısım ise yukarıda izah olunan T. B. M. M. Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu Kanununda hissedilen ve İktüzikle doldurulması gereken boşlukları düzenleyici ve müzakere süre ve usulüne mütedair hususlardır.

Komisyonumuzca bu teklifler aynen benimsenmiş ve İktüzüğe dercedilmiştir.

Madde 90. — «Görüşmelere başlama ve süresi»

Bu madde ile, Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu raporlarının Başkanlığa tevdi ile derhal basıtırılıp üyelere dağıtılacağı ve üyelere dağıtımından iki tam gün geçtikten sonra ancak gündeme alınabileceği esası vaz'edilmiştir. Genel Kurulda yapılacak görüşmelerin, Karma Komisyon raporu ve teşebbüslerin bilânço ve kâr ve zararlarını gösterir ekler üzerinde olacağı esası kabul edilmiştir.

Genel Kuruldaki görüşme süresi 15 gündür.

Madde 91. — «Görüşme usulü»

Bu madde ile, tümün üzerinde yapılan konuşmaları müteakip, teşebbüsün bilânçosu, kâr ve zarar hesabı üzerinde görüşme açılacağı, komisyon raporunun reddi veya iadesi hakkında önerge verildiği takdirde önerge sahibine - önerge birden fazla üye tarafından verilmiş ise önerge sahiplerinin aralarından gösterecekleri birine - ve Hükümete onar dakikayı aşmamak üzere konuşma hakkı verileceği ve müteakiben önergenin oya konulacağı, reddi halinde komisyon raporunun oylanacağı, dikkate alınması kabul edilen önergeler üzerinde ise müzakere açılıp tekrar oya baş vurulacağı, önergenin kabulü halinde Karma Komisyon raporunun reddolunacağı esasları kabul edilmiştir.

Onüçüncü bölüm

«Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Hâkimler Kurulu»

1961 Anayasası ile kurulmuş olan Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Hâkimler Kuruluna; Anayasanın 143 ve 145 nci maddesi gereğince yasama meclislerince belli miktarda üye seçilmektedir. 1962 yılında tatbikatı ile karşılaşan bu seçim ile ilgili hususların İktüzikle düzenlenmesi lüzumunu ortaya çıkarmıştır.

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından yukarıda bahsedilen seçimle ilgili hususların İktüzüğe derei teklifi komisyonumuzca benimsenmiş ancak; ayrı ayrı ola-

rak mütalâa edilen iki madde tevhidene kaleme alınmış ve «yeter çoğunluk sağlanamazsa» matlâplı madde komisyonumuzca kaldırılmıştır.

Madde 112. — «Seçim»

Bu madde ile adayların, hangi tarihe kadar ve ne gibi belgelerle Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına müracaat edebileceklerinin Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına en az 15 gün evvel ilân olunacağı, müracaat süresinin bitiminden itibaren iki gün içinde gerek bizzat ve gerekse de üyelere aday gösterilenlerin Anayasanın saydığı nitelikleri haiz olanların alfabe sırasına göre bütün niteliklerini gösterir bir aday tablosunun bastırılarak seçimden en az üç gün evvel üyelere dağıtılacağı esasları vaz'olunmuştur.

Madde 156. — «Geçici görev»

Anayasanın 78 nci maddesi, bir üyeye, Bakanlar Kurulunca altı ayı aşmamak kaydıyla geçici bir görev verilmesi halinde üyenin o görevi kabulü için kendi meclisinin bu hususta karar almasını gerekli görmüş bulunmaktadır.

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İktüzüğe dâhil edilmesi teklif olunan «Geçici görev» kısmının lüzumu Komisyonumuzca da benimsenmiş, ancak madde metni, esasına dokunmadan yeniden tedvin olunmuştur.

Bu madde hükmüne göre, bir üyenin Bakanlar Kurulunca geçici bir görevle vazifeli kılınması halinde üyenin bu vazifeyi kabulü için Genel Kuruldan karar alınması gerekmektedir. Teklif alan üye veya teklifte bulunan Hükümet Başkanlık Divanına müracaat edecek ve Başkanlık Divanı da; bu müracaati Divan sunuşları arasında Genel Kurulun tasviplerine sunacaktır.

Genel Kurul bu konuda görüşmesiz işari - göstergeli - oyla karar verecektir.

Madde 157. — «İlâve başka bir görev kabulü»

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın teklifinde yer alan bu kısmın da keza Anayasanın 78 nci maddesi hükmüne paralel olarak İktüzüğe derei istenilmektedir.

Anayasanın «üyelikle bağdaşmayan işler» matlâplı 78 nci maddesinde, üyelikle bağdaş-

niyacak işleri tesbit ve tadadetmiş ve hattâ mezkûr maddenin 4 ncü fıkrasında «Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla gösterilir» hükmü ile de bu alanın daha da genişletilebileceği esasını vaz'etmiştir.

Komisyonumuz, teklif olunan bu maddeyi esas itibarıyla benimsemiş ancak metni yeniden tedvin etmiştir.

Bu maddeye göre, Anayasanın 78 nci maddesi hükmüne ve kanunlara aykırı olarak görev kabul eden bir üyenin bu durumunun Başkanlık Divanıncı incelenip araştırılacağı ve sonucun Başkanlık Divanı kararı olarak Genel Kurula sunulacağı ve Genel Kurul Anayasanın 78 nci maddesi hükmüne ve kanunlara aykırı hareket edildiğine karar verirse o üyenin üyelik sıfatının düşeceği kabul olunmuştur.

Madde 158. — «Üyelikten çekilme»

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İktüzüğe dâhil edilmesi teklif olunan bu maddenin İktüzüğe derei esas itibarıyla komisyonumuzca da benimsenmiş ancak, teklif olunan bu madde yeter görülmemiştir.

Komisyonumuz, Başkanlık Divanıncı çekilme dilekçesinin gerçeklik derecesinin tesbit edilmesini, ancak bundan sonra çekilme dilekçesinin Genel Kurulun tasvibine sunulabileceğini kabul etmiştir.

Çekilme dilekçesi, Genel Kurulun bilgisine sunulmakla kesinleşecektir.

Madde 159. — «Üyelerin tedavisi»

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay tarafından İktüzüğe dâhil edilmesi teklif olunan bu madde esas itibarıyla komisyonumuzca da benimsenmiş ancak madde metni yeniden kaleme alınmıştır.

Başkanlık Divanı bu madde hükmüne göre, üyelerin gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında tedavileri hususunda lüzumlu her türlü tedbirleri almakla vazifeli kılınmıştır.

Komisyonumuzca hazırlanan rapor ve teklif olunan madde metinleri Genel Kurulun tasviplerine sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa arz olunur.

Başkan
Zonguldak
Akif Eyidoğan

Sözeü
Malatya
Nüvit Yetkin

Kâtip

Yozgat

Sadık Artukmaç

Afyon Karahisar

Celâl T. Karasapan

Edirne

Söz hakkım saklıdır

Tahsin Banguoğlu

Sakarya

Turhan Kapanlı

Manisa

Ferit Alpiskender

İzmir

14 ncü maddede çekimserim, 15 nci maddede çekimserim söz hakkım saklıdır

Cahit Okur

Aydın

14 ncü maddeye muhalifim, 15 nci maddeye muhalifim, söz hakkım saklıdır

O. Saim Sarıgöllü

BAŞKAN — Ehemmiyetine binaen evvelâ 14 ncü maddeden başlıyoruz. Komisyondan gelen yeni 14 ncü maddeyi okuyoruz.

Cumhuriyet Senatosu grupları

MADDE 14. — Cumhuriyet Senatosunda üyesi bulunan siyasi partiler, Cumhuriyet Senatosu çalışmaları ile ilgili faaliyetlerde bulunmak üzere, gruplar teşkil edebilirler.

Hiçbir siyasi partiye mensubolmayan üyeler de, Anayasanın muhtasiran siyasi parti gruplarına tanıdığı haklara sahipolmamak şartıyla, kendi aralarında gruplar teşkil edebilirler.

Gruplar on üyeden az olamaz.

Hususi, mahalli veya meslekî menfaatleri savunmaya mâtufl gruplar teşkil edilemez.

BAŞKAN — Söz isteyen var mı? Buyurun Sayın Nüvit yetkin.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Muhterem arkadaşlarım, araya uzun bir fasıla girmiş olduğu için kıymetli arkadaşlarımla hafızalarını ihya bakımından bu maddenin müzakeresini kısaca arz etmek istiyorum.

Bu konu, hatırlanacağı veçhile, 14 ncü maddenin ehemmiyetine binaen evvelâ müzakeresi hususunda verilen tahrir kabul edilmiş 14 ncü maddeye gelinmişti. Ve 14 ncü madde üzerinde muhtelif arkadaşlar çeşitli görüşlerini ifade etmişlerdi. Daha sonra komisyon adına ben-deniz söz istediğim sırada, vaktin geçmiş olması ekseriyetin kalmaması sebebiyle oturum talik edilmişti. Binaenaleyh, şimdi kıymetli

arkadaşlarımız tarafından bu konuda serdedilmiş olan mütalâalara kısaca cevap arz edeceğim.

Muhterem arkadaşlarım, 14 ncü madde; -şimdi kıymetli kâtip arkadaşımız okudular- bu madde üzerinde çok çeşitli vesilelerle bu kürsüde karşılıklı noktai nazarlar serdedildi. Öyle görünmektedir ki, Senatamızda ayrı ayrı iki açıdan bu konuda ayrı ayrı görüşler çırpılmaktadır. Bu görüşlerden bir tanesine veya diğerine kesin bir surette haklı demek de belki mümkün değildir, ama seçtiğiniz İctüzük Komisyonu bu görüşlerden bir tanesini benimsemiş olarak huzurunuzda gelmiş bulunmaktadır. Ve öyle sanıyoruz, ki muhterem arkadaşlar, getirdiğimiz metin, okunan 14 ncü maddede metni, bundan evvel kesin ifadelerle hazırlanmış olan metinlere göre çok daha uzlaştırıcı hükümleri ihtiva etmektedir. Ve çok daha iki ayrı kutupta mütalâa edilecek olan görüşleri birleştiricidir. Nitekim, komisyonda her iki ayrı görüşün müdafii olan ve noktai nazarlarını burada serdetmiş bulunan arkadaşlarımız, Saim Sarıgöller arkadaşımız gibi, ve diğer görüşün müdavipleri noktai nazarlarını izah ederlerken, komisyonun getirdiği metnin aykırı noktai nazarını taşıyan arkadaşlar da, meselâ Cahit Okur arkadaşımız bazı metin hazırlamalarında, kendisi muhalif olmasına ve söz hakkını mahfuz tutmasına rağmen, bize yardımcı dahi olmuşlardır. Arzum şu bakımdandır; bu metin senatomuzda iki ayrı görüşü birbirine zıt iki görüşü kabül olduğu kadar telif etmeye gayret eden bir metindir. Ama, bütün bunlara rağmen şunu peşin olarak arz etmek istiyorum, çok mümkündür ki, bu mevzuda, bu vadiide ne kadar çok konuşursak konuşalım birbirimizi ikna edemeyeceğiz. Öyle görünmektedir ki; çıkacak metin hangi tarz ile Yüksek Senatonun oylarına mazhar olursa o tarzı kendi görüşüne aykırı olan grup veya milletvekillerinin çoğunluğu bunu bir kere daha Anayasa açısından Anayasa Mahkemesinde incelenmeye tabi tutulma yolunu tercih edeceklerdir. Bu itibarla öyle görünmektedir ki, bu konuda nihai hükmü, Anayasa açısından nihai hükmü, belki de Anayasa Mahkemesi verecektir.

Şimdi, buna rağmen bendeniz kısaca komisyonumuzun görüşünü izah etmeye çalışacağım.

Zaten bu görüşümüz, son maddelerde Yüksek Senatoya sevk ederken bunun için hazırlanmış olduğumuz gerekçede de ifadesini ve yerini bulmuş bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım, Anayasamıza göre Cumhuriyet Senatosu aslında tarzı terek-kübü itibariyle bünyesinde bağımsızları toplamış olan bir heyet, bir teşekküldür. Yani, bağımsızlar bizim Anayasamıza göre Senatonun normal bünyesinin icabından gelmektedir. Bu itibarla, Millet Meclisinde bağımsız milletvekili olması ihtimali, inkâm farazi ve nazari olarak mevcut olmakla beraber bunun olmaması da mümkündür. Fakat C. Senatosunda tarafsız grupların bulunmaması kaabil değildir. Çünkü bizzat Anayasamız Senatonun bünyesinde bazı bağımsız grupların olmasını derpis etmiştir, hükmü altına almıştır ve bünyeyi böyle kurmuştur.

Binaenaleyh, böyle olunca, bir vakia olarak bu bağımsızların Senatonun bünyesinde olacağını kabül etmeye mecburuz. Ve onların Senatonun çalışmalarında bir siyasi parti listesi ile, bir siyasi parti adayı olarak seçilip gelmiş olanlardan, zerre kadar farksız. Senatóda teşrî vazife ifası salâhiyetlerine ve haklarına sâhib olacaklarını da kabül zaruretiindeyiz, mecburiyetindeyiz. Binaenaleyh, bu bakımdan bağımsızlar, bir siyasi partiye girmek istemiyenler veya giremeyenler bir siyasi parti olmayanlar gibi, nevama bağımsızların, bağımsız vazife ifa etmekte olanların diğerlerine nazaran kısıtlı imiş gibi bir anlama gelebilecek tariflerine, izahlarına komisyon olarak katılmamaktayız.

Şimdi, nitekim yine Yüksek Senatamız Meclis Riyaset Divanının tarzı terek-kübünde bağımsızların da Senato içindeki oranları nisbetinde Riyaset Divanına katılmaları hususunu tabii telâkki etmiş ve bir karar altına almıştır. Öyle olunca, 14 ncü maddenin getirdiği husus, bir vakia olarak, bir emri vaki olarak, mevcud olan grupların Meclis çalışmaları, Senato çalışmaları, içerisinde, kolaylıklarla daha iyi vazife ifa etmesi ve Senato çalışmalarını daha kolaylaştırması gayesini gütmektedir.

Nitekim, demokratik sisteme bizden çok evvel girmiş ve bu sistemi tekâmül ettirmiş olan memleketlerin parlâmentolarında, bağımsızların

veya bir parti grubu haline gelmiş adette olan parti mensuplarının bir araya gelebilip, fikirlerini birleştirebilip gruplar teşkil edebilmeleri hususunun fevkalâde kolaylıkla işler bir halde içtüzüklerinde yer alması da bu zaruretlerin yıllarca devam etmiş bulunan demokratik tecrübelerin sonunda kabul mecbur tutan zaruretlerin icabı ve ikası olması lâzımgelir. Anayasa profesörlerinin alınan mütalâalarında bu noktai nazara aykırı noktai nazar serd edildiği hususundaki mütalâaya da katılmıyoruz. Biz de burada misal olarak gösterilen kıymetli Anayasa profesörlerinin ve doçentlerinin bu konudaki noktai nazarlarını inceledik, komisyon olarak. Ve bu mütalâalarda en aykırı görülen Tarık Zafer Tunaya'nın mütalâası dahi aslında bağımsızların birtakım kolaylaştırıcı istikamette gruplar teşkiline mâni değildir. Ancak Anayasanın sarahaten siyasi parti gruplarına hasretmiş bulunduğu bâzı hakları bu grupların kullanamayacağını belirtmekten ibarettir. Komisyonumuz bu görüşe katılmıştır. Munhasıran Anayasanın siyasi parti gruplarına tanıdığı birtakım haklar mevcut idi. Ezcümle Anayasa Mahkemesine bir kanunun veya içtüzüğün Anayasaya aykırılığından dolayı dâva ikame edebilmesi hakkı, adedi ne olursa olsun, siyasi parti gruplarına tanınmış bir haktır ki, bunun dışındaki gruplar bunu kullanamazlar. Aynı zamanda gensoru görüşmelerinde siyasi parti gruplarının, sadece görüşmeyi tahrik etmiş olanlarına Bakanlar cevap verebilirken, meselâ siyasi parti gruplarının hakkı vardır. Yalnız Anayasa ile bu gruplara tanınmış bir hak olduğu için, diğerlerine teşmil etmek kabil değildir. Bunun gibi Anayasada daha birkaç madde zikretmek kabildir. Anayasanın sadece munhasıran siyasi parti gruplarına tanıdığı haklara hâlel gelmemek, onlara şamil olmamak, onlara taallük etmemek kaydı şartıyla Senato çalışmalarında bu grupların toplanabilmesi, bir grup olarak temsil edilebilmesi, bir grup olarak sözcü seçebilmesi, grup olarak Riyaset Divanının yapacağı bâzı toplantılarda o teşkil ettikleri grupu temsilen bulunabilmeleri haklarını tamımayı hedef tutmaktadır.

Şimdi muhterem arkadaşlarım; bu grupların tereddüt uyandıran hususlara, konulara temas etmek için arz ediyorum; bu grupların siyasi fikriyatı ne olacaktır? Bu gruplar neye istinad-

edecektir? Veya bu gruplar kimlerden tereküb-edecektir? Komisyonumuzun getirdiği teklif bu grupları sanki hali hazırda Senatonun içerisinde mevcut gruplaşmaları bir grup olarak tescil etme gibi bir mânaya gelmemektedir. Yani bizim komisyonumuz, tabii senatör arkadaşlarımızın, tabii senatör olmaları sebebiyle bir grup haline geldikleri veya Cumhurbaşkanlığı kontenjanından gelmiş olan arkadaşlarımızın bir Cumhurbaşkanlığından gelenler grubu halinde teşekkül edeceği gibi bu kanaatte değiliz.

Aynı suretle siyasi partilerden çeşitli sebeplerle ayrılmış bulunan senatör arkadaşların kendi aralarında bir grup kuracakları mânasına gelmemelidir.

Bilâkis Senatoda her birisi ayrı ayrı menşee ve mahiyette olsa dahi, bağımsız olarak bulunan senatörlerden, Senato üyelerinden, kendi görüşlerini birleştirebilenlerin, ister tabii senatör, ister Cumhurbaşkanlığı kontenjanından, ister mevcut siyasi partilerden bir tanesinin adayı olarak seçilip gelmişken sonradan bağımsız hale gelmiş bulunanların kendi aralarında fikirlerini birleştirebilen gruplar halinde toplanabilmelerini mümkün kılan bir hükmü taşımaktadır. Bu itibarla mücerret şu grup, mücerret veya kategori mevzuubahis değildir.

Binaenaleyh, bununla zannediyorum ki, bâzı tereddütleri bu kanaatle izah ve izale etmiş oluyorum.

Kalıyor, Muhterem Mehmet Özgüneş arkadaşımızın bir sorusu. Sayın Özgüneş arkadaşımız, bunların müeyyidesi nedir diyor? Diğer siyasi parti gruplarının olduğu gibi, bu grupların da bir takım menfaatleri savunamayacakları, menfaatleri savunmaya matuf gruplar haline gelebilecekleri maddenin altında hüküm altına alınmıştır. Temsilciler Meclisine zaten Anayasa Komisyonundan sadece siyasi gruplar terimiyle gelen metin Temsilciler Meclisi müzakerelerinde siyasi grup haline gelmesine sebeb olan Turhan Feyzioğlu'nun mütalâası işte bu bakıma matuftur. Turhan Feyzioğlu demektedir ki; bir takım siyasi grupları, siyasi partilerden ayrı olarak gruplar teşkiline imkân veren memleketlerde menfaat grupları teşkil edilebilmektedir. Bu grupları önleyebilmek için bunun adını siyasi parti grupları koyalım. Binaenaleyh, bu endişeyi izale etmek için, Sayın Turhan Feyzioğlu'nun bu mütalâasına istina-

den maddenin sonuna «Zümmeleri veya menfaatleri savunmak için gruplar teşkil olunamaz» kaydı konulmuştur.

Muhterem arkadaşlarım, bunun müeyyidesi bizzat Senatonun kendisidir. Bizzat İctüzüktür. İctüzüğe, Anayasa profesörleri bir sessiz Anayasa derler. Aslında İctüzük C. Senatosunun çalışmalarında, içindeki inzibatın temininde ve yasakların konmasında bir Anayasa hükmündedir. Buna aykırı hareketin müeyyidesi siyasi parti gruplarının buna aykırı hareketlerinde ne ise; aynı mahiyettedir. Kaldı ki, bu tüzüğe koyduğumuz hükmü böyle suistimalle-re karşı kaldırmakta yine Yüce Senatonun her zaman için elindedir. Çünkü bu tüzük kendisi tarafından tanzim edilmiştir, kendisi tarafından riayeti sağlanacaktır.

Mâruzatımı vaktinizi fazla ısgal etmemek için böyle ve kısaca arz ediyorum.

Bu maddenin endişelere yer verecek bir mahiyette olmadığını tekrar arz ederim.

Sabrimızdan dolayı teşekkür ederim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Tokgöz.

CAHİT TOKGÖZ (Samsun) — Sayın Başkan, kıymetli arkadaşlarım Türkiye Büyük Millet Meclisi, siyasi inanış, sosyal ve ekonomik düşünüş bakımından Türk milletinin bünye ve vasfını tamamiyle aksettirir bir mahiyet taşımaktadır.

Bu duruma göre Türk milleti politika karakterinin de kendi meclislerine kendi içindeki nisbetlerle ve şekilde inikâs etmesi kadar tabii bir şey olamaz.

Millet içinde teşkilâtı bulunan siyasi temayüller ki, biz buna siyasi partiler diyoruz. Bunlar meclislere de aynen Anayasamızda işaret edildiği ve hile siyasi parti grupları halinde teşkilâtlı olarak intikal ediyorlar. Millet arasında müstakil düşünenler tarafından seçilenler de seçildikleri zaman yine müstakil milletvekili veya Senato üyesi olarak meclislerde yerlerini alıyorlar. Ama millet içinde teşkilâtlanmış olan müstakilleri bir Mecliste siyasi grup mahiyetinde teşkilâtlanmaya imâle edersek suni bir iş yapmış oluruz. Müstakillerin müstakil oluşları kendilerini seçenlerin müstakil insanlarına dayanmaktadır. Biz müstakilleri seçen vatandaşlar arasında bir siyasi gruplaşma olmadan Mecliste grup yapmaya kalkarsak

meclislerin milletin siyasi karakterini aksettirmesi vasfını zedelemiş oluruz.

Anayasamızı yapanlar da işte bu noktadan hareketle bilhassa siyasi parti grupları tabirini kullanarak millet içinde siyasi teşkilât kurmuş bulunan vatandaş kütlesini meclislerde de aynen siyasi parti grubu olarak teşkilâtlı tarzda temsili tezini tescil etmişlerdir.

Ama millet içinde siyasi bakımdan teşkilâtlı olmayan müstakilleri her biri hangi siyasi temayülün mümessili olduğunu bilmediğimiz halde meclislerimiz içinde yalnız Anayasamızda siyasi grup yapılmıyacağı hakkında bir kayıt yoktur düşüncesine istinat ile siyasi grup olarak teşkilâtlandırmaya imâle eder isek hem Anayasaya hem meclislerin milleti bütün siyasi karakteri ile temsil etme vasfına aykırı hareket etmiş oluruz kanaatindeyim.

Müstakiller; tek tek kendilerini seçen vatandaş grupları tarafından desteklenirler. Fakat birleşerek kurdukları siyasi grubun teker teker dayandıkları vatandaş kütleleri toplamı tarafından destekleneceğini kimse iddia edemez. Çünkü bir siyasi grupta toplanmak üzere Senata aulayan müstakil üyelerin dayandıkları seçmen kütleleri arasında bir anlaşma ve gruplaşma olmamıştır ve olamazda. Dolayısıyla teşekkül edecek grubun muhatabolacağı bir siyasi kütle millet içinde mevcut değildir. İşte bu hal bahis konusu siyasi grubun meclislerle millet arasındaki münasebetlerde lüzumsuzluğunu ifade eder.

Binaenaleyh milleti bütün siyasi vasıfları ile temsil eden Büyük Millet Meclisinin bu karakterini suni teşekküllerle bozmak küçük hesaplara bir fayda sağlasa bile milleti temsil hususundaki Büyük Millet Meclisi halisliğini haleldar eder mahiyette mütalâa edilmelidir.

Sonuç olarak esas millete dayanan bir mantık silsilesi bizi tabiatıyla «Senato içinde siyasi gurup kurmak isteyen üyelerin; millet içinde siyasi bir teşekkülül temsil etme vasfını haiz olmaları şarttır» Anayasa prensibine ulaştırılmaktadır. Bu ilke siyasi grup kurma mevzuunda formülümüz olarak ilgili problemlerde netice almaya ışık tutacak mahiyette ve değerdedir.

Arkadaşlarımızın beyanlarına göre de müstakillerin kurabileceği siyasi gruplar Devlete karşı mesuliyet taşıyacak bir hükmî şahsiyete

de malik olamayacaklardır. Siyasi grupların muhakkak kurabilmesi maksadı ile mezkûr mesuliyeti kazanmalarını sağlama için yeni mevzuat getirilmesini düşünmek ise zaten sını bir hal tarzı olarak konuyu dejenere etmekten başka bir şeye yaramıyacaktır.

Alman ve İtalyan Senatoları İçtüzüklerinde mevcut olduğunu öğrendiğimiz gruplar hakkında sağlam bir kanaate varmak için Alman ve İtalyan Anayasalarını, seçim mevzuatını tetkik etmek gereklidir. Alman ve İtalyan Senatolarındaki siyasi grupların mahiyetini Anayasaları ve seçim mevzuatı ile münasebetlerini incelemeyen ve dolayısıyla mezkûr siyasi grupların mahiyetlerine teferruatı ile nüfus etmeden bu hususta kararara varmak ve hele bizde de tatbikinde ısrar etmek temelsiz bir düşüncüdür.

Netice olarak Anayasamızın zorlanmamasını, Meclislerdeki müstakillerin siyasi gruplar teşkilî ile müstakillik vasıflarını kaybetmemelerini istemek yerinde olur. Anayasamızın ilham ettiği veçhile kökü millette olmayan meclisler içindeki siyasi teşekküllerin demokratik düzen içerisinde hayatîyet sahibi kıymetli ve müessir bir hüviyet kazanmaları imkânsızdır.

BAŞKAN — Sayın Çağlayanğil.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, ben bu maddenin lehinde veya aleyhinde konuşabilmek imkânından mahrumum. Çünkü, teşkil edilmek istenilen grupların mahiyetini anıyamadım. O itibarla tereddütlerimi arzedeceğim; açıklayıcı bilgiye mazhar olursam aklımın ve vicdanımın emrettiği yolda reyimi kullanacağım.

Deniyor ki, «Hiçbir partiye mensup olmayan üyelerde Anayasa'nın muhtasırın siyasi parti gruplarına tanıdığı haklara sahip olmamak şartıyla kendi aralarında gruplar teşkil edebilirler»

Sayın Nüvît Yetkin dedi ki, bu gruplar mensuplarına göre olacak değiller. Meselâ tabii Senatörler grubu olamaz. Olamaz, benim de aklım kesmiyor. Tabii Senatörler içinde üç dört fikir ayrı ayrı yer alabilir. Bu üç, dört ayrı fikir sahipleri tek grupta içtima edemezler. Hele Reisi-cumhur kontenjanından gelenler için bu katiyen varıdolaamaz. Çünkü onların içinde beş muhtelif partiye mensup âzâlar da vardır. Demek ki bu gruplar mensuplarına göre kurulmayacak, Hususi olmayacak, mahallî mesleki korunmayacak, si-

yasi parti de olmayacak. Bu ne grubu olacak? Acaba içlerinden birinin adına göre mi adlandıracağız, Ahmet bey, grubu, Hüseyin bey grubu diye? Yoksa o devirde onda cari olan maksatlara göre mi adlandıracağız? Koalisyon grubu veya hükûmete iştirak etmeyi kabul edenler grubu diye mi? Ne grubu olacak? Eğer maksut, müstakil kalmış ve bir gaye etrafında toplanmış arkadaşların temsili ise; bunun bir tüzüğü olmak icap etmez mi? Bir disiplini olmak icap etmez mi? Gruptan matlubolan bu değil mi? Bu nasıl hal edilecek Tüzükleri nasıl olacak Grupları, nasıl teşekkül edecek Ne ile izam edilecekler? Ne ile mesul olacaklar? Bendenizin bütün tereddütlerim burada. Bir parlamento içerisinde, bir fikir etrafında toplanmak demek, bir parti programını bir parti tüzüğünü kabul etmek demek. Siyasi parti olmayalım, mensuplarımızı göre ayrılmayalım, hepimiz müstakiller efkârımızı muhafaza edelim ama, adımız grup olsun. Ne grup olacak bilelim, reyimizi de ona göre kullanalım. Ben bu tereddütlerimi arz etmek için huzurunuzda çıktım, hürmetle ayrılıyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Çağa.

ESAT ÇAĞA (Cumhurbaşkanınca S. Ü) — Muhterem arkadaşlarım, bendeniz de benden evvel konuşan Sayın Çağlayanğil'e sual sormak istiyorum. (Soramazsın sesleri) Hayır, kendisi sual sordu, bir sual de ben ortaya atacığım; cevap versin demiyorum.

Şimdi buyurdular ki, «siyasi partiden gayri bir teşekkül burada mülâhaza edilemez» Şöyle tasavvur edelim: Birtakım müstakiller vardır, farz ediniz ki elli tane müstakil var parlamento-da. Bunların yirmibeş tanesi muayyen bir fikir etrafında toplanmışlardır. Meselâ liberaldirler. Meselâ sosyalist efkâr içinde toplanabilmişlerdir. Bunları hiç bir partinin programını kendilerine münasip görmüyorlar. (Anlaşılmayan müdahaleler.) Efendim, lâf atmayın dinleyin.

Evet kendilerine münasip görmüyorlar ve kendileri devrenin sonunda da imtiyap mücadelesine girmek niyetinde değiller. Tekrar seçilmek de istemiyorlar. Fakat şu parlamento içinde dört sene kalacaklar. Dört sene zarfında kanunları muayyen bir görüş içerisinde tenkid veya müdafaa etmek ve kendi görüşlerini kanunlar üzerinde etkili kılmak için mücadeleye karar veriyor. Bu tamamen parlömanter bir mü-

cedelidir. Niçin, bunlara illâ siyasi parti grubu halinde toplanmı diyeceğiz? Bunlar da parlamento içerisinde kendilerine göre müdür fikirleri olan, fikirler etrafında toplanıp bir topluluk teşkil edebilirler. Bir mahzur yoktur, gibi geliyor bendenize. Bu bir menfaat grubu da değildir. Zabıtlardan Anayasanın malûm maddesinin geçirdiği istihareler araştırılırsa görülür ki Kurucu Meclis, burada yalnız, menfaat gruplarının kurulmamasını arzu etmiştir. Ve maddeyi o surette sevk etmiştir. Binaenaleyh, arkadaşlarımdan bu şekilde düşünenler aralarında fikrî yakınlık olanlar bir araya gelerek, bir parti gibi intihap mücadelesini göze alamamışlardır, ama şurada ki vazifelerini topluca ifa etmek istemişlerdir. Bunlara niye mâni olalım? Mâni olunmuyorsa bu grubu bu şekilde, maddenin takdim edildiği, tedvin edildiği şekilde kabul etmek lâzımdır. Bunlar siyasi parti imtiyazlarına sahip değiller. Ama, bir grup olarak toplanabilmeliler, bir grup olarak kendi aralarında kanunları müzakere edebilmeliler, sözcü tayin edebilmeliler ve burada o grup namına, onların fikirleri içerisinde kanunları müdafaa edebilmeli veya hatta kanunların aleyhinde konuşabilmelidirler. Aksi takdirde bendenize Parlamento faaliyetinin tahdidi gibi geliyor. Maruzatım bundan ibarettir.

BAŞKAN — Sayın Atalay.

SİRRI ATALAY (Kars) — Bu mevzu uzun zamandan beri görüşülmekte ve birbirine zıt gibi görülen iki fikir karşılıklı olarak kendilerinin haklılığı, iddiasında direnmektedir. İki görüşün birisini müdafaa eden arkadaşlardan Sayın Çağlayangil burada yeknazarda cazip ve reddi mümkün olmıyan gibi iki husus ortaya attılar. Siyasi parti mensubu olmıyan şahıslar nasıl bir araya gelecekler, isimleri ne olacak? Bunların İktüzükleri mevcut değildir.

Şimdi, aynı mahiyette olmıyan Sayın Tokgöz'ün İtalya ve Alman Anayasalarında bu mesele nasıl halledilmektedir şeklindeki sorularına birleştirerek cevap vermek mümkündür. Hiçbir ikinci Meclis adı ister Senato olsun, ister 2'nci Meclis olsun, ister müşavirler heyeti olsun, adı ne olursa olsun hiçbir 2'nci Mecliste siyasi parti gruplarının dışında üyelerin bir araya gelip siyasi grup kurmalarında, İktüzükleri var veya yoktur diye bir kayıt aranmaz. İtalyan Anayasasında mesele nasıl halledilmiştir, İktüzüğün-

de nasıl halledilmiştir sualini ortaya atan kıymetli Tokgöz arkadaşına cevap vereyim: İtalya Senatonun İktüzüğünün 16'ncı maddesi; madde 16. 5'nci bab şöyledir:

«Parlamento grupları gibi komisyonlar, senatörler seçimlerden veya tâyinlerinden sonraki ilk oturumdan itibaren beş gün zarfında hangi Parlamento gruplarına gireceklerini bildirmekle mükelleftirler. Her hangi bir grubun en az 10 senatörden terekkübetmesi lâzımdır. Üyeleri 10 u bulmıyan bir gruba mensup senatörler birbirleriyle anlaşmak suretiyle 10 üyeden aşağı olmamak üzere bir grup teşkil edebilirler. Yukarıda belirtildiği şekilde her hangi bir gruba girimiyen senatörler karma bir grup teşkil edebilirler. Senato Başkanlık Divanı gruplarının intisapla ilgili talepleri üzerinde karar vermekle mükelleftir.»

Görülmektedir ki, bir siyasi parti grupuna mensubolmıyan senatörler bir araya gelmek hakkına sahiptirler. Kendilerinden aranan tek kayıt ve şart 10 üyeden aşağı düşmemektedir. Yoksa bunların birbirleriyle anlaşma imkânı var mıdır, yok mudur? İktüzüğünüz yoktur, siyasi parti gruplarının İktüzükleri vardır, disiplin tabidirler. Binaenaleyh onlar kurabilir, siz kuramazsınız diye öyle bir kayıt ve şart yoktur ve aranmaz zaten. Sebep bu, bunun sebebi nedir? Siyasi parti grupları kuramıyan sayın üyelerin, Parlâmentonun terekküp tarzına göre 10 sayın üye bir araya gelip Parlamento faaliyetlerine müştereken hareket etmeleri ve Anayasanın munhsıran siyasi parti gruplarına vermiş olduğu hakları kullanmamak kayıt ve şartıyla teşriî faaliyette daha intizamlı çalışacağım talebinde bulunduğu zaman, hayır siz grup kuramazsınız. Niçin... Yok. Yoku ben söylemiyeceğim, onu da söyleteyim. Ankara Üniversitesi Rektörlüğünün yazısına bağlı Münci Kapanı, İlhan Arsel, Bülent Nuri Eсен'in gruplar hakkındaki yazılarının son pasajı 85'nci maddenin ikinci fıkrası ile kanuni esas, İktüzük tanziminde siyasi parti gruplarının âdilâne bir muamele görmesini temine mâtuftur. Diğer bir yazı ile bu hüküm, siyasi partilere, Meclis faaliyetlerine kuvvetleri ölçüsünde katılmalarının bir teminatı sağlanmaktadır. Bu itibarla nispi temsil esasını kabul etmiş olması, siyasi parti gruplarının belli oranlar ölçüsünde Parlamento faaliyetlerinde bir rol almalarını gerektirir. Kaldı ki, aynı esas-

tan siyasi partilerin, İctüzüğü bulunmayan Parlâmento üyelerinin de gruplaşmalarını gerektirecek mahiyettedir. Siyasi parti grupları dışında kalan Parlâmento üyeleri hakkında ayrıca bir hüküm konulmamış olması hususu bunların gruplar meydana getirmeyecekleri anlamına da gelemez. Bu yoldan bir anlayış temel hürriyetlerden birisi olan bir araya gelme hakkının da özüne dokunmak olur. Meseleyi halletmektedir. Ne diyoruz?

Siyasi parti grupları dışında kalan, mensheleri ne olursa olsun; Cumhuriyet Senatosunun sayın 10 üyesi bir araya gelip siyasi bir grup, adını ne koyalım; siyasi grup koyalım, bir araya gelip teşriî faaliyette daha faydalı olmak isterlerse, hayır daima dağınık çalışacaksınız, bir araya gelmek hakkından sizi mahrum etmek istiyoruz; anlayışı demokrasi midir, âdil midir, hakkaniyete uygun mudur? Ve Parlâmento faaliyetlerinin bütün bir camia içindeki iki Meclis sisteminde olan dünyanın her hangi bir yerinde buna misal getirebilirsiniz. Açalım, Fransız İctüzüğünün altıncı maddesini. Arkadaşım Sayın Tokgöz'e cevap vermiyeceğim, Almanya'da var mı, yok mu? Almanya'da bizim bu tezimizi çürüten bir noktai nazar yok. Federal Meclis bünyesi ayrıdır. Orada bizim anladığımız şekilde bir ikinci Meclis değildir. Oradaki Federal Ayan Meclisidir. Fransız İctüzüğünün 5 nci maddesine göre, senatörler siyasi yakın gördükleriyle gruplar halinde teşkilâtlanabilirler. Hiçbir kimse birden fazla gruba mensubolamaz. Gruplar o gruba iltihak etmeye karar veren senatörlerin listesini Senato Başkanlığına tevdi edilmesiyle teşekkül eder. Siyasi parti grupuna mensubolmanın hiçbir kayıt ve şartı yoktur.

Sayın Çağlayangil'in dediği gibi İctüzükleri olacakmış, olmayacakmış, sizler bir araya gelince anlaşılabilir misiniz? Biriniz radikal, biriniz sosyalist, biriniz devletçi, biriniz liberal sizler nasıl anlaşacaksınız? Hayır, yok böyle bir şey, esasen böyle bir şeyin sorulması da mümkün değil. Biz 10 kişi bir araya gelerek teşriî faaliyette birlikte hareket etmek istiyoruz, diyorlar, mesele bu. Hayır, siz bir araya gelmiyeceksiniz ve müşterek faaliyetlerde bulunmiyeceksiniz. Niçin? Sebebi nedir? Ben işte bunu anlıyamıyorum. Bu fikrin karşısına dikiliyor ve hayır diyoruz. 10 sayın üye bir araya geliyorlar ve bun-

lar hakkında müşterek çalışma imkânına sahipolamıyacaklar denilmesi Anayasanın 85 nci maddesindeki bâzı siyasi grupların dışında bulunan sayın diğer üyelere bu hüküm böyle bir hak vermez. Bu hareket tarzı bir haksızlık olur. Zaten böyle bir madde de yoktur. Amerika Birleşik Devletlerinin Anayasasında şimdi numarasını bilemediğim şöyle bir hüküm vardır. Vatandaşların hakkından sarahaten menedilmeyen haklar, Anayasanın kendisine bahsettiği haklardır. Sarahaten menedilmediği müddetçe bu hal devam eder. Amerikan Anayasasını anayasa yapan ve asırlardan beri - bir asrı geçen bir zamandan beri kullandığı için böyle diyorum - asırlardan beri bizim ittifak senedimiz aşağı-yukarı ondan 20 sene sonra ilân edildiği halde, bizim ittifak senedimiz çürüyüp gitti. Ama, Amerika Birleşik Devletlerini dünyanın en büyük demokrasisi yapan onun anayasasındaki bu anlayıştır. Sarahaten kanunların ve anayasanın menetmediği haklar vatandaşın tabii haklarıdır. Sarahaten Anayasada geçmiyor. Sarahaten Anayasanın menetmediği bir hakkı bizim şimdi sarahaten menetmiye hakkımız yoktur. Ne olacak? Diyoruz ki, Anayasanın sarahaten siyasi partilere bahsettiği hakları kullanmamak kayıt ve şartı ile; sayın üyeler bir araya gelip, on üye biz bir grup teşkil edeceğiz Parlâmento faaliyetinde, derse esirgenecek şey nedir? İctüzük hükümlerine göre şu veya bu komisyona seçilmek hakkını Anayasa veriyor mu? Veriyor. Netice de yapılacak şey söz alma sırasında tercih olacak mı; olmayacak mı? Şimdi hangi başkan başkanlık yaptığı sırada on veya onbeş arkadaşın adına ben söz söylüyorum dediği zaman bir sayın üyeye, bir siyasi parti grup olmasa bile, bir grup adına konuşayım dediği zaman hakkaniyet kaidelerine göre Başkan o üyeye söz vermişse, hangi arkadaşımız çıkarda niçin o üyeye tercihan söz verdiniz der? İşte bu takdire kalmış bir keyfiyeti şurada İctüzük hükümlerine göre bir kaideye bağlamaktan ibarettir. Esasen mesele de bundan ibarettir. Onun dışında grup kurmalarının temin ve âdemitemini hususunda mahzur neresindedir? Ben şahsan hiçbir mahzur görmüyorum. Bu sebeple Anayasada sarahatle menedilmeyen bir haktan arkadaşlarımızı mahrum etme cihetine gitmiyelim. Esas gaye daha âdil, daha demokratik yola gitmektir, Cumhuriyet Senatosunun

unumi havası da daraltma mı yoksa, bu demokratik esası biraz daha genişletmek ve bu havaya ayak uydurmak mı daha iyidir. Mesele buradadır. Bu anlayışa katılmanın bir mahzuru, bir neticesi ne olacaktır? Verilirse de, verilmezse de bir kıyamet kopmadı ya.. Bu şekilde verilirse de olur, verilmezse de olur.. Ve bunun neticesinde ne de bir kıyamet kopacaktır. Ama bir Meclisin İktüzüğü içerisinde diğer memlekelerin İktüzüğüne ayak uydurmuş olan bir sistemin içerisinde yer alıp almaması meselesine gelince; biz diyoruz ki, demokratik memleketlerin ikinci meclislerin iktüzüğünde bulunan demokratik esaslara uygun ve muvazi olan bir hükümdür. Bunun aykırılığını lûtfedip izah buyursunlar. Ben bunun lehinde olan arkadaşlarımın arasındayım. Saygılarımla..

BAŞKAN — Sayın Yıldız.

AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Konuşmamdan vazgeçtim efendim.

BAŞKAN — Sayın Okurer.

CAHİT OKURER (İzmir) — Muhterem arkadaşlar; bendeniz İktüzük Komisyonunda bu maddeye söz hakkım mahfuz olarak muhalif kalmıştım. Çünkü bu madde bir vuzuh getirmiyor, meseleyi büsbütün karıştırıyor. Eğer böyle bir madde olmasa o vakit Anayasanın men etmediği şekilde müstakillerin bir araya gelmeleri gayet rahat olabilecek. Halbuki bu madde bir hüküm var ki, bu hükmün tefsiri komisyon üyelerinde bir ihtilâf mevzuu olmuştur. O hüküm de şudur: Anayasanın siyasi partilere tanıdığı hakları tanımamak şartı ile grup meydana getirebilirler. Komisyon üyeleri arasında, Anayasanın siyasi parti gruplarına tanıdığı bu haklar nedir diye sual sordüğümüzda, bunun yeniden tefsiri yapılarak birtakım münakaşalara girişildi. Bu bakımdan eğer bu madde bu şekilde kabul edilecek olursa, ileride mesele daha karışık bir hale gelebilecektir ve bu Anayasanın siyasi partilere tanıdığı haklar nelerdir diye mütemadiyen münakaşalar olacaktır. Bu sebeple madde vuzuh değil, müphemiyet getirmektedir. Şahsen bu maddenin kabul edilmesi hususunda muhalif kalmış bulunuyordum. Bu hususları arz etmek için huzurunuzda çıkmış bulunuyorum.

BAŞKAN — Sayın Tokoğlu.

LÜTFİ TOKOĞLU (Kocaeli) — Muhterem arkadaşlar, müstakillerin grup yapmasının

mümkün olup olmadığı hususu tartışılıyor. Bu arada muhterem Sırrı Atalay arkadaşımız Anayasa buna mâni bir hüküm vaz'etmemiştir, diye buyurdular. Bütün garp dünyasında da ve bunların bütün Senato iktüzüklerinde müstakillerin bir grup kurma hali iktüzükleri icabı olarak mümkün kılınmıştır ifadesiyle burada kanaatlerini arz ettiler.

Biz, muhterem arkadaşlarım Sayın Sırrı Atalay'ın düşüncesinde değiliz. Çünkü biz şu kanaatteyiz :

Diyoruz ki; Anayasa ve bizde Anayasayı tedvin eden vazı kanun, bize müstakillerin bir grup kuramayacaklarına dair âmir bir hüküm vaz'etmiştir. Çünkü, eğer Anayasanın 85 nci maddesini, böyle düşünmezsek o takdirde Anayasa'nın 85 nci maddesinin müzakerelerini dikkatle takibetmemiş oluruz. Eğer Anayasa müstakillerin bir grup teşkiline mesâğ vermiş olsaydı o takdirde Temsilciler Meclisinde bu madde siyasi gruplar şeklinde hazırlanır ve kanun vazı huzuruna getirilmiş olurdu. Bu takdirde bu şekilde yani siyasi gruplar terimi ile bu maddenin çıkması iktiza ederdi. Buna mukabil cereyan eden müzakereler neticesinde görülüyor ki, bu maddenin siyasi gruplar değil siyasi parti grupları şeklinde değiştirilmesi talebedilmiş ve bu talep yapılırken bilhassa bu kelimenin üzerinde durulmuştu. Arkadaşlar bu siyasi gruplar değildir; siyasi parti gruplarıdır. Yani bizim anladığımız mânada siyasi parti grubu diyerek, bilhassa bu grupların siyasi parti grubu olduğu hakkında ısrar edilmiş ve kanunun metninde tadil, bu sebepten dolayı, siyasi gruplar şeklinde çıkmamış, bilâkis siyasi parti grupları şeklinde çıkmıştır. Mefhumu muhalifinden anlaşılan mâna, vazı kanun bu maddeyi tedvin ederken, siyasi grupları değil, siyasi parti gruplarının ancak grup teşkil edebileceklerini istediklerini kabul etmek mecburiyetindedir. Kaziye bu şekilde kabul edersek, bu takdirde Sırrı Atalay arkadaşımıza cevap vermek dahada kolaylaşıyor. Sırrı Atalay arkadaşımız burada Fransız İktüzüğünü, İtalyan İktüzüğünü okudular ve onların muayyen maddelerinde müstakillerin de gruplar teşkil edeceklerini ifade ettiler. Ve fakat İtalyan Anayasası ve Fransız Anayasası bizim Anayasamızın 84 - 85 nci maddesinde vaz'ettiği şekilde bir hüküm ihtiva etmediği

için İtalya'da ve Fransa'da müstakiller bir grup teşkil edebilirler. Fakat, bendenizin kanaati o dur ki, mademki vâzı kanun bu 85 nci maddeyi tedvin ederken iradesini sarıh surette tesbit etmiş, siyasi grupları kabul etmemiş, siyasi parti gruplarına hasrederek, izah ederek ve üzerinde parmak basarak bu maddeyi tedvin etmiştir. O sebepten dolayı bizde Anayasa tebaiyet etmek, Anayasaya uygun bir İktüzük çıkartmak mecburiyetinde kaldığımız bir zamanda bunun aksine hareket edemeyiz. Yani müstakillerin grup teşkil etmesine mesâğ verecek bir şekilde İktüzük hükmü vaz'edemeyiz, kanaatindeyim. Hürmetlerimi arz ederim.

BAŞKAN — Efendim, kifayet takriri vardır, okutup oylarınıza sunacağım. Herhalde encümeni dinledikten sonra bir arkadaş da konuşabilir. Efendim konuşanlar : Cahit Tokgöz, Çağlayan-gil, Atalay, Okurer, Topaloğlu, Çağa.

Yüksek Başkanlığa

14 ncü madde hakkındaki görüşmeler yeter bilgi vermiştir. Kifayeti teklif eder, maddenin reye konulmasını arz ederim.

Denizli

Cahit Akyar

BAŞKAN — Sayın Suphi Gürsoytrak'ın da aynı mealde bir takriri vardır.

Takriri oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi komisyonu dinliyeceğiz. Ondan sonra da bir arkadaş söz vereceğim. (Lüzum yok, mesele anlaşıldı sesleri)

ÂMİL ARTÜS (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Komisyon Sözcüsünün konuşmasına lüzum yok, efendim. (Doğru, doğru sesleri)

İKTÜZÜK KOMİSYONU SÖZCÜSÜ NÜVİT YETKİN (Malatya) — Vazgeçtim, efendim.

BAŞKAN — Şimdi bu madde hakkında evvelece verilmiş olan takrirler var, onları okutacağım.

C. Senatosu Yüksek Başkanlığına

Şifahen arz ettiğim sebeplere binaen 14 ncü maddenin 2 nci fıkrasının çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Van

Faruk Işık

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Siyasi grupların faaliyetlerinin tanzimine ait hükümlerin ilâve edilmesi için 14 ncü maddenin Komisyona iadesini arz ederim.

Tabii Üye

Mehmet Özgünes

Sayın Başkanlığa

14 ncü maddenin aşağıda yazılı olduğu şekilde kabulünü arz ve teklif ederim.

Tekirdağ

Selâmi Üren

Madde 14. — Cumhuriyet Senatosunda üyesi bulunan siyasi partiler Cumhuriyet Senatosu çalışmaları ile ilgili faaliyetlerde bulunmak üzere, gruplar teşkil edebilirler.

Gruplar 10 üyeden az olamaz. Hususi, mahallî veya meslekî menfaatleri savunmaya mâtuf gruplar teşkil edilemez.

Başkanlığa

Maddenin aşağıda yazılı şekilde tadilini arz ve teklif eylerim.

Aydın

Fikret Turhangil

Cumhuriyet Senatosu siyasi parti grupları :

Madde 14. — Cumhuriyet Senatosunda on veya daha fazla üyesi bulunan siyasi parti grupları, Cumhuriyet Senatosu çalışmaları ile ilgili faaliyetlerde bulunmak üzere siyasi parti grupları teşkil ederler.

BAŞKAN — Efendim; takrirlerden bir tanesi, maddenin komisyona gitmesini istemektedir.

Komisyon buna lüzum görüyor mu efendim?

İKTÜZÜK KOMİSYONU SÖZCÜSÜ NÜVİT YETKİN (Malatya) — Hayır efendim.

BAŞKAN — Bu maddenin komisyona gitmesini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

FİKRET TURHANGİL (Aydın) — Sayın Başkan, bendeniz Sayın Üren'in takririne katılıyorum.

BAŞKAN — Peki efendim, Sayın Faruk Işık'ın takriride aynı mahiyettedir. Bir fıkranın çıkarılmasını istemektedir. «hiçbir siyasi partiyeye mensubolmıyan üyeler de, Anayasanın munhasıran siyasi parti gruplarına tanıdığı haklara sahip olmamak şartıyla, kendi aralarında gruplar teşkil edebilirler.» fıkrasının metinden çıkarılmasını is-

temektedir. Sayın Selâmi Üren, maddeyi, bu fıkrayı çıkarmak suretiyle yeniden kaleme almış bulunmaktadır. Bu teklif Faruk Işık arkadaşımızı da tatmin edecek mahiyettedir. Bu itibarla Sayın Üren'in teklifini oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler...

Efendim, müsaade buyurun iyi anlaşılmadı, iki fark var. Takriri kabul edenler lütfen ayağa kalsınlar... Kabul etmeyenler. Lütfen ayağa kalsınlar... Anlaşılmadı, bu mesele açık oyla halledilecektir. (Arada fark var sesleri). Efendim, bir defa kâtipler saydılar katıyen birbirini tutmuyor. 51 - 53 arasında değişiyor.

AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Bir teklif olmadan Başkanlık niçin açık oylama istiyor?

BAŞKAN — Evet efendim, müsaade buyurun, tekrar oylama yapmalıyız. Açık oylamaya bir teklif olmadan gidemeyiz.

BAŞKAN — Teklif olmadığına göre açık oya koymıyacağım, doğru.

Takriri kabul edenler lütfen ayağa kalsınlar... 50 ye karşı 55 reyyle kabul edilmemiştir.

Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Grupların organları

MADDE 15. — Siyasi partilerin grupları, her toplantı yılının başından itibaren bir hafta içinde kendi yönetim kurulu üyeleriyle Başkanlarının ve Başkanvekillerinin ad ve soyadlarını Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına yazı ile bildirirler. Bu görevlerde boşalmalar halinde, bir hafta içinde yenileri seçilerek değişiklik Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına derhal bildirilir.

Siyasi partilere mensubolmayanların teşkil ettikleri gruplar da aralarında görev taksimi yaparlarsa yukarıdaki fıkralar hükümlerine uyarlar.

BAŞKAN — Madde hakkında Sayın Sarıgöl-lü?... (Yok sesleri)

Sayın Cahit Okurer. (Yok, sesleri)

Sayın Selâmi Üren?

SELÂMÎ ÜREN (Tekirdağ) — Muhterem arkadaşlarım, 14 neü maddenin kabulüne göre 15 nei maddenin son fıkrasının maddeden çıkarılması icabeder. Onun için bir takrir arz ediyorum. Kabulünü istirham edeceğim. Çünkü, 15 nei maddenin son fıkrası; «siyasi partilere mensubolmayanların teşkil ettikleri gruplar da aralarında görev taksimi yaparlarsa yukarıdaki fıkralar hü-

kümlerine uyarlar.» demektedir ki, 14 neü maddenin kabul şekli buna mâni bulunmaktadır. Hürmetlerimle.

C. Senatosu Başkanlığına

14 neü maddenin kabulü şekline göre 15 nei maddenin son fıkrasının kaldırılmasına karar verilmesini arz ve teklif ederim.

Tekirdağ
Selâmi Üren

BAŞKAN — Komisyon.

İÇTÜZÜK KOMİSYONU SÖZCÜSÜ NÜVİT YETKİN (Malatya) — Muhterem arkadaşlar; kabul buyurduğunuz 14 neü maddede siyasi partilere mensubolmayan bağımsız Senato üyelerinin kendi aralarında grup teşkil etmelerine yetki veriyoruz.

Şu mütalâa ile diğer siyasi parti gruplarında olduğu gibi idare heyeti, inzibat meclisleri, baysiyet divanı, başkan, başkanvekilleri ve sair hususu seçmeleri için bir mecburiyet yoktur. Terkip tarzlarına göre sadece muayyen fikirler etrafında birleşip, senato çalışmalarına daha faydalı olmalarını kabul etmiş bulunuyoruz.

Öyle olunca nihayet bir siyasi grup teşkil ederlerse aralarında başkan, başkanvekili, sözcü ve saireleri bulunursa, o takdirde meclislerde bunları vazifelendirmek için, diğer siyasi parti gruplarında olduğu gibi, Meclis Riyasetine vaktinde bildirmesi mecburiyetidir. Böyle bir vazife taksimi keyfiyeti mecburiyet olarak konmadığı için de, ihtiyari bırakılmıştır. Sadece yaptıklarını bildirmesi mecburidir. Sayın Selâmi Üren arkadaşımızın tereddüdünün yeri olmaması kanaatindeyim. Fıkramın bu bakımdan aynen kabulünü istirham ederim, hürmetlerimle.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Üren.

SELÂMÎ ÜREN (Tekirdağ) — Efendim, 14 neü maddeyle siyasi partiye mensubolmayanların grup teşkilini bu madde kabul etmiş bulunmaktadır. 14 neü maddenin kabulüne göre siyasi partiye mensup olmayanlar, 14 neü maddenin kabul şekline göre aksi bir şey, ihtiyari olarak bırakılıyor, istiyebilir diyor. Bir daha okuyorum. «Siyasi partiye mensubolmayan üyeler de, Anayasanın munhasıran siyasi parti gruplarına tanıdığı haklara sahibolmamak şartıyla, kendi aralarında gruplar teşkil edebilirler» şeklindeki ikinci fıkra kabul edilmedi, 14 neü maddeye göre...

(Kabul edildi, sesleri)... Ben yanlış anlamışım o halde.

BASKAN — O halde takririnizi geri alın. Maddeyi oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Siyasi Grupların oranları

MADDE 8. — C. Senatosu Başkanı, toplantı yılının bitmesinden önceki bir hafta içinde, Danışma Kurulunu toplar.

A) Bu toplantıda :

1. Danışma Kurulunda temsil edilen bütün grupların C. Senatosu üye tamsayısındaki yüzde oranları tesbit edilir.

2. Başkanlık Divanındaki yerler, görev ve yetkileri bakımından; Başkan için yüzde 19, Başkanvekillerinin her biri için yüzde 10, İdareci Üyelerin her biri için 7, Kâtip üyelerini her biri için yüzde 5 puvan itibar olunur.

3. Başkan, Başkanvekilleri, İdareci Üyeler ve Kâtip üyeler için grupların Cumhuriyet Senatosu üye tamsayısına oranlarının büyüklük sırasına göre, dağıtım cetveli düzenlenir ve Genel Kurulun gündemine alınır.

B) Genel Kurulda, dağıtım cetveli üzerinde Danışma Kurulu adına bir sözcü ile gruplar adına birer sözcü, onar dakikayı aşmamak üzere, birer defa konuşurlar. Bu konuşmalardan sonra, dağıtım cetveli Genel Kurulun oyuna sunulur.

C) Genel Kurulda tasvibedilen dağıtım cetveli esas tutularak Başkanlık Divanı seçimlerine geçilir.

BASKAN — Madde hakkında söz isteyen? Yok. Oylarınıza sunuyorum? Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Danışma Kurulu ve görevleri

MADDE 13. — Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanı :

A) Divan ve komisyonların seçimlerinden evvel oranları, adayları ve seçim gününü;

B) Grupların anlaşmalarını gerektiren önemli konuları;

C) Lüzumlu görülen sair hususları;

Görüşüp kararlaştırmak ve Başkanlık Divanı ile birlikte toplanmak üzere Cumhuriyet Senatosunda bulunan gruplar temsileilerinin katılacağı bir Danışma Kurulu teşkil eder.

Bu Kurul, Cumhuriyet Senatosu Başkanının veya bulunmadığı zamanlarda Başkanvekillerinden birinin başkanlığında en az ayda bir defa ve gerektiğinde olağanüstü toplanır.

Danışma Kurulunca alınan kararlar, Divanın sunuşları arasında, Genel Kurula teklif olarak arz edilir.

BASKAN — Madde hakkında söz isteyen?... Yok. Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Prensip kararlarında üyelerin bağımsızlığı

MADDE 16. — Cumhuriyet Senatosunda görüşülecek kanun tasarı veya teklifleri için siyasi partilerin Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi müşterek gruplarında alınan prensip kararları, o siyasi partinin Cumhuriyet Senatosu grubu üyelerini bağlayamaz.

BASKAN — Madde hakkında söz isteyen?... Yok. Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Komisyonlarda özel görüşme

MADDE 40. — Komisyonların vazife sahalarına giren önemli konular üzerinde, komisyonun veya ilgili Bakanın istemi üzerine özel görüşme yapılabilir.

Özel görüşme yapılacağı gün, Bakanla komisyon başkanı tarafından birlikte kararlaştırılır.

BASKAN — Madde hakkında söz isteyen?... Yok. Maddeyi reyinize sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin denetlenmesi
Görüşmelere başlama ve süre

MADDE 90. — Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyon raporları Başkanlığa tevdi edildikten sonra basılıp üyelere dağıtılır. Dağıtımdan iki tam gün geçtikten sonra Genel Kurulda görüşmelere başlanır. Görüşmeler Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyon raporları ve bu teşebbüslerin bilâncoları ile kâr ve zarar hesaplarını gösterir ekler üzerinde yapılır.

Görüşme süresi onbeş gündür.

BASKAN — Madde hakkında söz isteyen?... Yok. Maddeyi oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Görüşme usulü

MADDE 91. — Tümü üzerindeki görüşmelerden sonra, her Kamu İktisadi Teşebbüsünün bilâncosu ile kâr ve zarar hesabı üzerinde görüşme açılır. Komisyon raporunun onanmamasını veya geri çevrilmesini isteyen önerge veya önergeler verilmişse değişik önergelerden her birinin

sahiplerinden birine, Hükümet ve komisyona onar dakikalık konuşma hakkı verilir; önergeler oya konur. Önergeler kabul edilmezse, Karma Komisyon raporu oylanır, dikkate alınması kabul edilen önergeler üzerinde yukardaki usule göre yeniden görüşme açılır; neticede tekrar oya başvurulur. Önerge kabul edilirse, Karma İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu raporu reddedilmiş sayılır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen?... Yok. Maddeyi oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Hâkimler Kurulu Seçim

MADDE 112. — Anayasa Mahkemesinin ve ya Yüksek Hâkimler Kurulunun Cumhuriyet Senatosu kontenjanından açılacak üyelikler için hangi tarihe kadar müracaat edileceği ve ne gibi belgeler verileceği Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına en az onbeş gün önce ilân edilir.

Başkanlık Divanı, tesbit edilen müracaat süresi bitiminden itibaren iki gün içinde, müracaat edenler veya Cumhuriyet Senatosu üyeleri tarafından aday gösterilenler arasından Anayasanın saydığı nitelikleri haiz olanların soyadı alfabe sırasına göre adlarını soyadlarını ve bütün niteliklerini gösterir aday tablosunu tanzim ve seçim gününü tesbit eder.

Aday tablosu, bastırılarak, seçimden en az üç gün evvel üyelere dağıtılır.

BAŞKAN — Sayın Atalay şimdi mi söz istiyorsunuz?

SIRRI ATALAY (Kars) — Ondan sonra.

BAŞKAN — Oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Buyurun Sayın Atalay.

SIRRI ATALAY (Kars) — 112 nci maddeden sonra «Meclis tahkikatı» adı altında yeni bir bölüm açılması gerekmektedir. Bunu arz etmek istiyordum; ama ümid ederim ki; bu önemli bir mevzu olduğu için daha çok Sayın Üye huzurunda meseleyi inceliyelim. Bu bir Anayasa meselesi oluyor.

BAŞKAN — Sayın Atalay, bir Anayasa meselesi olduğuna göre yarına bırakalım.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Onu arz edeceğim, yalnız komisyona, kısaca şöyle bir ifade edeyim. Mesele şu; biz, şimdiye kadar Meclis

soruşturması taleplerini 1961 seçimlerinden sonra kurulan yeni T. B. M. Meclisinde iki Meclis kendi yetkimizi bir türlü kullanmadık.

Meclis soruşturması taleplerini doğrudan doğruya birleşik toplantıya götürüp, Birleşik Toplantıda karar mevzuu edilmektedir. Bu tamamiyle Anayasaya mugayirdir. İftüzükte bunu düzenlemek mecburiyetindeyiz.

«Meclis soruşturmaları önce ayrı ayrı iki Mecliste görüşülüp istem haline geldikten sonra...» yani bir milletvekili Başbakan veya Bakanlardan her hangi birisi hakkında Meclis soruşturması talebinde bulunursa, bu Mecliste evvelâ görüşülür, Meclis soruşturması açılıp açılmıyacağı, Mecliste istem haline geldikten sonra, bu, Meclis istemi olarak Birleşik Toplantıya gitmesi Anayasanın kesin bir hükmü icabı iken, bizim İftüzüğümüzde böyle bir hüküm konmadığı için, doğrudan doğruya Senato üyesi veya Meclis üyesi önerge vererek Birleşik Toplantıya başvuruyor. Birleşik Toplantıda bu derhal, kendi Meclislerinin bir istemi olup olmadığını nazarı itibara almaksızın, görüşülüyor. Bu Anayasaya mugayirdir. Kısaca arz edeyim, ister şimdi, istenirse daha çok üyenin bulunduğu bir zaman bunu görüşelim. Başkanlık nasıl tensibederse, bilmiyorum. Şimdiye kadar yapılan tatbikatın ben yanlış olduğu kanısındayım. Ve bunu birkaç çevrede görüştüm. Millet Meclisinde de aynı talep vâkı olacak ve İftüzükte aynı değişiklik yapılacaktır. Bu yanlışlığı Millet Meclisi Anayasa Komisyonunun Sözcüsüne ifade ettim. Tatbikatını tetkik ettiler. Kendileri de bunu kabul ederek, bunun doğru olduğunu ve bu sebeple kendi İftüzüklerinde ve Birleşik Toplantı İftüzüklerinde bu değişikliğe gideceklerini beyan ettiler. Biz bu beyana bağlı değiliz. Kendi bünyemiz içinde, Anayasanın 88 ve 90 ncı maddelerinin anlamı içinde Meclis soruşturmasının doğrudan doğruya Birleşik Toplantıda mı yoksa, evvelâ Meclislerde görüşülüp, istem haline gidildikten sonra mı Birleşik Toplantıda görüşülüp görüşülmemesinin halli gerekmektedir. Bilmiyorum; Yüksek Heyetiniz bunu nasıl tensibeder. Bugün mü görüşelim, yoksa daha kalabalık bir toplantıda mı?

BAŞKAN — Müsaade buyurun takrir okunsun, belki komisyon alır.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Ama ben meseleyi daha izah etmedim.

BAŞKAN — Takriri okutayım, öyleyse.

Yüksek Başkanlığa

Başbakan veya Bakanlar hakkında yapılacak soruşturma istemlerinin şimdiye kadar Birleşik Toplantıda doğrudan doğruya görüşülmesi Anayasaya mugayirdir. Bu sebeple, aşağıdaki maddelerin Meclis soruşturması bölümü altında İctüzüğe ilâve edilmesini arz ve talep ederim.

Kars

Sırrı Atalay

SIRRI ATALAY (Devamla) — Efendim gerisini ben okuyayım.

«C. Senatosu üyelerinin Başbakan veya Bakanlar hakkında Meclis soruşturması açılmasını isteyen önergeler Başkanlığa verilmişlerini takibeden ikinci Birleşimde gündeme alınır. Önergeler üzerinde görüşme açılır. Görüşmeler sırasında Anayasa ve Adalet Komisyonunca veya sayısı Genel Kurulca tesbit edilecek özel bir komisyonea ön soruşturma talebedilirse işari oylama ile bu talep karara bağlanır. Ön soruşturma en geç iki ay içinde bitirilir. Komisyon raporu Anayasanın 88 ve 90 ncı maddeleri gereğince Meclis soruşturma isteminde bulunup bulunmayacağını kararlaştırır. Komisyon ön soruşturma talebini kararlaştırır. Genel Kurul bunu kabul ederse Anayasanın 90 ncı maddesi gereğince soruşturma açılması istemi Başkanlık vasıtasıyla birleşik toplantıya götürülür.»

Şimdi kısaca arz ediyorum. Görüşmelerin dışında Anayasanın 88 ncı maddesi «Soru, genel görüşme, Meclis soruşturması ve Meclis araştırması, her iki Meclisin yetkilerindendir.» der. Bu sebeple 88 ncı maddede Meclis soruşturmasının her iki Meclisin ayrı ayrı vazifeleri olduğu belirtilmiş; 89 ncü maddede yalnız Gensoru mevzuu Millet Meclisine veriliyor. 90 ncı maddede «Başbakan veya Bakanlar hakkında yapılacak soruşturma istemleri T. B. M. Meclisinin Birleşik Toplantısında görüşülür ve karara bağlanır.» Bu istemler ne olacaktır? İstem ferdi midir, yoksa istem Meclislerden mi gelmektedir? Asıl mesele burada. Şimdiye kadar biz istemi her hangi bir üye doğrudan doğruya Birleşik Toplantıya baş vurup Meclis soruşturması açılmasını istiyebilir, mânasında anıyorduk. Bu maddeler Kurucu Mecliste görüşülmüş böyle karar verilmiştir. İstem ferdi değildir. Meclislere gelecek ve Meclislerin her biri kendi arala-

rında karara bağladıktan sonra Birleşik Toplantıya götürecektir.

Fakat biz, İctüzük olmadığı için, İctüzük yoktur, diye bu yapılan muameleler dolayısıyla Millet Meclisince bir mesele çıkarılmamış, diye her hangi bir hareket yapmadık. Fakat Anayasa görüşmeleri sırasında açıkça ifade edilmiştir. «Meclislerde istem haline geldikten sonra...» esas vaz'edilmiş bulunmakta idi. Yoksa ferdi istem değildir. Bu sebeple bunu bu şekilde anlamaya mecburuz. Komisyonun da tetkik edebilmesi için, münasip görülürse, bu hususun iyice görüşülebilmesini temin etmek üzere başka birleşime bırakılmasını uygun buluyorum. Bu meseleyi görüşmüş oluruz. Şimdilik derinliğine inmeden, komisyonun lûtfedeceği izahatı dinliyelim; saygılarımla.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Yetkin.

İCTÜZÜK KOMİSYONU SÖZCÜSÜ NÜVİT YETKİN (Malatya) — Sayın Sırrı Atalay arkadaşımız yepyeni bir konuyu huzurunuzda getirmiş bulunuyorlar. Komisyon da bu konu ile ilk defa karşılaşmış oluyor. Anayasanın 88 ncı ve 90 ncı maddeleri muvacehesinde keyfiyetin derinliğine incelenmesi ihtiyacını komisyonunuz da hissetmiştir. O takdirde, Sayın Atalay arkadaşımız bu takririnde ısrar ederse mecbur kalacağız bu maddeyi geri almaya. Ve bu maddeyi komisyon olarak alıp yeniden tezekkür edeceğiz. Bu takdirde bunu sadece Anayasa açısından maddede boşluk var mı, izalesi mümkün mü, yani istem Büyük Millet Meclisi üyelerinden ferdin mi gelecektir, yoksa bir meclis olarak mı gelecektir? Bunun tesbiti için dahi bâzı Anayasa ulemasının noktai nazarını almaya komisyon olarak ihtiyaç duyarız. Bu halde de maatteessüf İctüzüğün yürürlüğe girmesi gecikecektir. Bu itibarla ben şahsen Sayın Sırrı Atalay arkadaşımızdan bir istirhamda bulunacağım. Böyle bir görüş ve teklifi bir tadil teklifi olarak getirme imkânını bize bahşetseler; yani komisyonumuzca hazırlanmış olan halen iki - üç madde daha var, bunların müzakeresini ikmal ederek, İctüzüğümüz, bir defa yürürlüğe girsin, ondan sonra yürürlükte iken, bu İctüzüğün boşluk gösteren şu maddesini, tadil takriri ile düzeltelim. O zaman biz de meseleyi enine boyuna tartışalım. Bunu istirham ediyorum. Hürmetlerimle.

SIRRI ATALAY (Kars) — Bu mesele bir Anayasa meselesidir. Yalnız, bu madde bırakılıp İktüzük yürürlüğe girsin ve sonra sadece bu husus için bir tadil takriri vereyim. Ancak, bu Meclisin hakkıdır. Şahsi bir hak değildir. Bu mesele için komisyona bir hafta mehil verilsin, meseleyi komisyonda uzun boylu görüşelim.

BAŞKAN — Komisyondan rica edelim, bunu geri alsınlar. Komisyon maddeyi geri istediğinden, madde komisyona iade edildi. (İstemedi ki; komisyon maddeyi, sesleri)

İKTÜZÜK KOMİSYONU BAŞKANI AKİF EYİDOĞAN (Zonguldak) — Sırrı Atalay arkadaşımızdan ricamız, bu maddelerin bakiye kısmını müzakere edelim, bitirelim, İktüzüğümüz yürürlüğe girsin.

BAŞKAN — Şimdi, esasen İktüzük yürürlüğe girmese dahi, basıldıktan sonra dağıtılacak; bir iki madde üzerinde tekrar rötüş yapılması mukarrer; hemen yürürlüğe girmiş değil. Böyle bir neticeye varılmıştır.

İKTÜZÜK KOMİSYONU BAŞKANI AKİF EYİDOĞAN (Zonguldak) — O halde geri alalım.

SIRRI ATALAY (Kars) — Evvelce Genel Kurul İktüzüğü bir defa daha gözden geçirmeye karar verdi.

ESAT MAHMUT KARAKURT (Urfa) — Olur mu efendim. Evvelâ maddeler müzakere edilir, kabul edilir; sonra tekrar gözden geçirmek olur mu?

BAŞKAN — Efendim, mesele şu : Kanunlar mahiyetleri itibariyle iki defa müzakere edilirler. («Komisyon geri alsın» sesleri) Fakat biz İktüzüğümüzü baştan aşağı iki defa müzakere etmiyelim. Basılsın, dağıtılsın arkadaşlara. Arkadaşlardan her hangi biri maddeler hakkında muayyen bir noktâ nazar söyliyecek işler bunları gözden geçirelim, diye bir karara varıldı; doğru veya yanlış.

Efendim, bu Sayın Sırrı Atalay'ın madde-sini komisyon istiyor, komisyona veriyoruz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Daimî ve geçici görev, üyelikten çekilme, tedavi Geçici görev

MADDE 156. — Anayasanın 78 nci maddesi gereğince belli bir konuda altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulunca kendisine geçici bir görev verilen üyenin görevi kabulü, Cumhuriyet Senatosunun kararına bağlıdır.

Başkanlık Divanı, görev teklifi alan üyenin Başkanlığa müracaatı yahut Hükümetin bildirişi üzerine, durumu; Başkanlık Divanı sunuşları arasında Genel Kurula bildirir.

Genel Kurul, bu konuda, görüşmesiz işari oyla karar verir.

BAŞKAN — Maddeyi reynize sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İlave başka bir görev kabulü

MADDE 157. — Anayasanın 78 nci maddesinde ve kanunlarda Cumhuriyet Senatosu üyeliği ile bağdaşmayacağı belirtilen her hangi bir hizmeti veya görevi kabul ettiği bildirilen üyelerin durumu Başkanlık Divanıca incelenir ve araştırılır. Netice, Başkanlık Divanı kararı olarak Genel Kurula sunulur.

Genel Kurul Anayasanın 78 nci maddesine aykırı hareket edildiğine karar verirse, üyelik sıfatı düşer.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen?.. Yok. Maddeyi reynize sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Üyelikten çekilme

MADDE 158. — Cumhuriyet Senatosundan ayrılmak isteyen üyenin çekilme dilekçesi, Başkanlık Divanıca çekilmenin isteminin gerçekliği tesbit edildikten sonra, Genel Kurula arz edilir. Genel Kurulun ıttılatı tarihinde çekilme kesinleşir.

İKTÜZÜK KOMİSYONU SÖZCÜSÜ NÜVİT YETKİN (Malatya) — Efendim, «çekilme isteminin» olacak.

BAŞKAN — Maddeyi bu şekliyle reynize sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Üyelerin tedavisi

MADDE 159. — Başkanlık Divanı, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin yurt dışında ve içinde tedavileri için gerekli ve lüzumlu tedbirleri alır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen?.. Yok. Maddeyi reynize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yeni teklif edilen bir maddesi hariç, İktüzüğün müzakeresi bitmiştir. Bu madde geldiği zaman onu konuşacağız. O maddenin hallinden sonra basılacak arkadaşlara tevzi edilecektir.

Yarın saat 15,00 te toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 17,09